

יוסף, האחים והראי

הרב משה הר-נוי

ראש כולל לשעבר בדטריוט (תש"ס - תשס"א)

כיום רב קהילת הילדסהיימר בירושלים, מרצה ועורך חופות

לפעמים אין ברירה - על מנת להביא מישהו להכרה בטעות צריך לשים לו מראה מול העיניים בצורה חכמה. כך עובדת שיטת הביביליותרפיה (טיפול באמצעות סיפורים). ולפעמים אין ברירה ועלינו... להכניס אותו לתוך מחזה ובסופו להעמיד לו את המראה מן העיניים ולומר לו "אתה האיש".

את הרעיון הזה ביטאה בצורה נפלאה, אפרת יעקובסון^[1] "קשה מאוד לאדם לראות נגעי עצמו. כוחו של המשל בסלקו את הנגיעה האישית. לכן תוכחה בעזרת משל אפקטיבית לאין ערוך על פני תוכחה ישירה." תוכחתו של יוסף לאחים דומה היא לסוג התוכחות היעילות שראינו, ואף עולה עליהן. לפנינו לא רק סיפור משל, אלא נתינת אפשרות לאחים לחוות בפועל את המשל. יוסף יוצר בפני האחים סיטואציה הדומה לזו שהייתה במכירתו, אבל יוסף גם יודע היטב כי בנקודה אחת הם לא העמיקו ברגע מכירתו ויתכן כי אם היו חושבים היטב עליה שמא היו מחזירים אותו הביתה; האחים לא העריכו נכון את עוצמת הכאב של יעקב. היה ברור להם כי יעקב יכאב מאוד את "מות" יוסף בצורה כה אכזרית אבל הם שיערו כי גזרה על המת שישתכח מן הלב לאחר י"ב חודש.

יוסף כאמור רוצה להוכיח אותם על כך שלא צפו את אשר יקרה ליעקב. הוא מחליט לעשות את תרגיל הגביע. לגרום להם לומר את המשפט:

"כִּי אִיךָ אֶעֱלֶה אֶל אָבִי וְהַנְּעַר אֵינְנוּ אִתִּי פֶּן אֶרְאֶה בְּרַע אֲשֶׁר יִמְצָא אֶת אָבִי" המשפט הנ"ל הוא הפסוק האחרון של פרק מ"ד. מיד לאחריו (ולדעתי זו טעות של מחלק הפרקים הנוצרי שלא כלל את הפסוקים הראשונים של פרק מ"ה עם הפרק הקודם...) יוסף מבין שהקרקע מוכנה להתגלות לאחים ולומר להם את אשר על ליבו בנוגע לצערן של אבא שלא נלקח בחשבון בצורה אמיתית אז לפני 22 שנים:

"וְלֹא יָכַל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנְּצָבִים עָלָיו וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָל אִישׁ מֵעָלָי וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל אָחָיו. וַיִּתֵּן אֶת קִלְוֹ בְּכַיִּי וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע בֵּית פְּרַעֲוָה וַיֹּאמְרוּ יוֹסֵף אֶל אָחָיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אֲבִי חַי וְלֹא יָכְלוּ אָחָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנָיו."

יוסף איננו שואל את אחיו האם אבא עדיין בחיים. הם כבר אמרו לו זאת במפגש הקודם שלהם ומאז לא היו בבית. יוסף מוכיח את אחיו על החיים של אבא שהפכו למרים וקשים בגלל המכירה. ואחיו אינם יכולים לענות אותו כי נבהלים מפניו. האחים עומדים המומים מול המראה שהעמיד יוסף מול פניהם. הם אכן לא חשבו אז על צערן של אבא ורק עכשיו הם עומדים על חומרת העניין. ואולי זו כוונת המדרש המרטיט כל

לב:^[2]

"אמר רבי אליעזר בן עזריה אוי לנו מיום הדין, אוי לנו מיום התוכחה, ומה יוסף שהוא בשר ודם כשהוכיח את אחיו לא יכלו לעמוד בתוכחתו, בתוכחותיו של הקב"ה מלך מלכי המלכים שהוא עד ודיין ובעל דין, ויושב על כסא רם ונשא בדיו, ודן את כל אדם לפי מעשיו על אחת כמה וכמה שאין בריה יכולה לעמוד לפניו. שנמר 'אם תוכיח ה' מי יעמוד', וכתוב 'כי לא יצדק לפניך כל חי'." בעולם הזה יכול האדם להדחיק את חטאו, למצוא תירוצים וסברות ולהשקיט את יסורי המצפון. אך לעתיד לבוא יעמיד הקב"ה מראה מול פני כל אחד מבאי עולם ויראה לו את המצב כפי שהיה ברגע החטא. אז יסתתמו טענות האדם ויאלץ להודות כי אכן דבר נורא עשה בעשותו נגד רצון בוראו ומטיבו.

הגמרא בברכות כבר מלמדת אותנו כי מי שיצרו חזק במיוחד "יזכור לו יום המיתה". לו יזכור האדם בימי חלדו את אותו יום הדין שבו תועמד מראה מול פניו הרי שמובטח לו שלא יחטא.

מגדים, יד [1]

מדרש שכל טוב, בראשית פרק מה [2]

לתגובות: harnoy0@walla.co.il